

Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ

- Μπότας Αθανάσιος, Δρ Α.Π.Θ., Εκπαιδευτικός, Διευθυντής Δ.Σ. Προαστίου, Καρδίτσα
- Ανυφαντής Ιωάννης, Εκπαιδευτικός, Διευθυντής Δ.Σ. Καλλιθήρου, Καρδίτσα
- Κουτής Βάιος, Εκπαιδευτικός Φ.Α., Διευθυντής 1^{ου} Δ.Σ. Σοφάδων, Καρδίτσα

Οικολογική κρίση και κοινωνικός στοχασμός

Η οικολογική κρίση θεωρούμενη - μεταξύ άλλων - ως κρίση των κοινωνικών και πολιτισμικών σχέσεων, δομών και λειτουργιών, αλλά και ως κρίση της ανθρώπινης ταυτότητας, παραπέμπει και στην οικολογική συνειδητοποίηση, ευαισθητοποίηση, ενεργοποίηση, δεοντολογία και ηθική.

Μια αντίληψη για την οικολογική κρίση

- Η οικολογική κρίση και οι συνέπειές της εντάσσονται σε μια συνολικότερη κρίση οικονομικών, πολιτικών και εκπαιδευτικών συστημάτων. Κρίση αισθητικών αντιλήψεων, αλλά και κρίση της ανθρώπινης ταυτότητας και επικοινωνίας.
- Το οικολογικό πρόβλημα είναι κατά κανόνα ένα ηθικό πρόβλημα
- Έχει την αιτία του στον ίδιο τον άνθρωπο
- Απαιτείται «θεραπεία» του ανθρώπου από τον εγωκεντρισμό, τον ευδαιμονισμό, την περιφρόνηση προς τον υλικό κόσμο, τη λατρεία του κέρδους
- Για να αλλάξει η ανθρώπινη νοοτροπία και συμπεριφορά δεν επαρκεί η επιστήμη χωρίς την Εκπαίδευση

Η οικολογική αντίληψη ως εργαλείο στην Π.Ε.

Η γνώση της οικολογικής αντίληψης μπορεί να αποτελέσει εργαλείο για την κατανόηση και τη συνειδητοποίηση:

- Της θέσης του ανθρώπου στη φύση, της στάσης του απέναντι στο φυσικό περιβάλλον και του ρόλου του ως σημαντικού οικολογικού παράγοντα
- Των τρόπων με τους οποίους οι πολιτισμικές, πολιτικές, θρησκευτικές, κοινωνικές δραστηριότητες επιδρούν στο περιβάλλον
- Των τρόπων με τους οποίους η ανθρώπινη συμπεριφορά σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο επιδρά στο περιβάλλον
- Του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν οι πεποιθήσεις και αξίες στα περιβαλλοντικά ζητήματα και την αναγκαιότητα διασαφήνισης των προσωπικών αξιών κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων
- Της σημασίας της ικανότητας αναγνώρισης των εναλλακτικών λύσεων σε συγκεκριμένα περιβαλλοντικά προβλήματα και των αξιών που στηρίζουν τις λύσεις αυτές
- Της σημασίας της ικανότητας αξιολόγησης των εναλλακτικών λύσεων και των αξιών που συνδέονται με αυτές ως προς τις οικολογικές και πολιτισμικές τους επιπτώσεις
- Της σημασίας της ικανότητας διασαφήνισης των προσωπικών θέσεων του καθενός σε σχέση με τα περιβαλλοντικά θέματα

Οικολογική σκέψη και Περιβαλλοντική Ηθική

Εξετάζοντας τη φιλοσοφία της οικολογικής σκέψης, μέσα από την οπτική της περιβαλλοντικής ηθικής, διερευνάται:

- Η κατανόηση της θέσης του ανθρώπου ως έμβιου όντος μέσα στο οικοσύστημα και η εξάρτηση της ζωής του από τις πηγές του περιβάλλοντος
- Η σύνδεση του τρόπου της ζωής του με τα περιβαλλοντικά ζητήματα
- Η διαμόρφωση ενός κώδικα συμπεριφοράς για θέματα που αφορούν στην ποιότητα του περιβάλλοντος
- Η διαμόρφωση νέων αξιών με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος
- Η ανάπτυξη συμβιωτικού ήθους
- Η φροντίδα απέναντι στις αδικίες
- Ο ρόλος του ως πολίτη

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και ο ρόλος του σχολείου

- Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση θεωρείται ως ένα από τα πιο αποτελεσματικά μέσα για την αντιμετώπιση της οικολογικής κρίσης και υποστηρίζεται με ενθουσιασμό από όλους όσοι ισχυρίζονται ότι ενδιαφέρονται για το περιβάλλον, στοχεύοντας στη γνώση και στη συνειδητοποίηση του περιβάλλοντος, στην ευαισθητοποίηση των πολιτών για τα προβλήματά του, στην κινητοποίηση ατόμων και ομάδων ώστε να αναληφθεί δράση στην κατεύθυνση της αντιμετώπισης και της επίλυσης των προβλημάτων αυτών.
- Στο πλαίσιο αυτό, το σχολείο καλείται να καταθέσει τη δική του πρόταση, καθώς η Εκπαίδευση όπως πάντα αποτελεί κομβικό εργαλείο για την ανάλυση και επεξεργασία τέτοιων ζητημάτων, για τον προσανατολισμό των νέων ανθρώπων να στέκονται κριτικά, με αυτογνωσία και κοινωνική ενάργεια απέναντι στο κοινωνικό σύνολο και το φυσικό περιβάλλον. Το σχολείο με σωστό προγραμματισμό και ενίσχυση της περιβαλλοντικής διάστασης της εκπαίδευσης μπορεί να καλλιεργήσει στους μαθητές θετικές προς το περιβάλλον στάσεις και να διαμορφώσει, τελικά, περιβαλλοντικά υπεύθυνους πολίτες, όπως απαιτεί άλλωστε η σύγχρονη πραγματικότητα.

Ένας ορισμός για ότι λέμε Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

- Η διαδικασία που θα βοηθήσει τους πολίτες να αποκτήσουν γνώση του περιβάλλοντος και πάνω απ' όλα να γίνουν ικανοί και αποφασισμένοι, να έχουν διάθεση να εργαστούν ατομικά και συλλογικά για την επίτευξη και τη διατήρηση μιας δυναμικής ισορροπίας μεταξύ της ποιότητας ζωής και της ποιότητας του περιβάλλοντος.
- Μετά τη διεθνή διάσκεψη του Ρίο της Βραζιλίας το 1992, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση τείνει να ταυτιστεί στο περιεχόμενο με την έννοια της Εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη.
- Η Εκπαίδευση για την Αειφορία είναι μια δια βίου μαθησιακή διαδικασία, η οποία οδηγεί στη δημιουργία πληροφορημένων και ενεργών πολιτών, που διαθέτουν τις δεξιότητες της δημιουργικής επίλυσης προβλημάτων, διαθέτουν επιστημονική και κοινωνική παιδεία και αφοσίωση, έτσι ώστε να είναι ικανοί να εμπλακούν σε ατομικές και συλλογικές υπεύθυνες δράσεις, οι οποίες θα βοηθήσουν στην εξασφάλιση ενός μέλλοντος με οικονομική ευημερία και υγιούς από περιβαλλοντική άποψη.

Η έννοια της αειφορίας

- Η αειφόρος ανάπτυξη αποβλέπει στη συνεχή βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στη γη προς όφελος τόσο της παρούσας όσο και των μελλοντικών γενεών.
- Σήμερα, η έννοια της αειφορίας έχει επεκταθεί, διευρύνοντας την έννοια του περιβάλλοντος ως πλαισίου συνολικά των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων και συμπεριλαμβάνει την ενασχόληση, τη συνειδητοποίηση καθώς και την εξεύρεση λύσεων στα προβλήματα της φτώχειας, της υγείας, της εξασφάλισης τροφής, της δημοκρατίας, της ισότητας, των κοινωνικών αποκλεισμών, του ρατσισμού, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ειρήνης.
- Η κοινωνική φύση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και η πλουραλιστική φύση της αειφορίας, μας οδηγεί άμεσα στο χώρο της πολιτικής, η οποία εξ ορισμού είναι το πεδίο της συνεργασίας και της σύγκρουσης στο εσωτερικό μιας κοινωνίας και μεταξύ των κοινωνιών δια μέσου των οποίων οι άνθρωποι αποκτούν, χρησιμοποιούν και διανέμουν τους φυσικούς και τους ανθρώπινους πόρους. Κατά τη διεργασία αυτή ανακύπτουν τα θεμελιώδη ζητήματα της πολιτικής: Ποιος παίρνει τι, πότε και πώς.

Οι αξίες της αειφορίας

- Οι αξίες της οικολογικής βιωσιμότητας
- Της οικολογικής και κοινωνικής αλληλεγγύης και δικαιοσύνης με τους άλλους ανθρώπους, τις μέλλουσες γενιές αλλά και προς όλα τα έμβια όντα του πλανήτη
- Της ανεκτικότητας στη διαφορετική άποψη και στις διαφορετικές πολιτισμικές εκφάνσεις
- Της ελευθερίας και της δημοκρατίας
- Καλλιεργώντας την αυτονομία και την υπευθυνότητα, οι εκπαιδευόμενοι θα αναπτύξουν δικές τους απόψεις και αξίες οι οποίες θα είναι ικανές να τους ενεργοποιήσουν, ώστε να επιτευχθούν οι αλλαγές εκείνες που, σύμφωνα με την ιδεολογία που θα διαμορφώσουν, θα κρίνονται συλλογικά απαραίτητες στην κοινωνία. Και τελικά επειδή οι αξίες τρέφονται και υποθάλπονται από τα οράματα δεν έχουμε παρά να βοηθήσουμε τους μαθητές μας να δημιουργήσουν οράματα για μια κοινωνία πιο δίκαιη και αλληλέγγυα την οποία να ονομάσουμε αειφόρο

Η Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία

- Έρχεται σε αντίθεση με τις προτεραιότητες που έθετε το παραδοσιακό σχολείο ως προς τις διαδικασίες μάθησης και διδασκαλίας, στη βάση των παλαιότερων ΑΠΣ του 82 – 83, η καταφυγή σε μεθόδους παθητικής μετάδοσης και ανακατασκευής της γνώσης, η υιοθέτηση ιεραρχικών μορφών επικοινωνίας, ο ανταγωνισμός, η απομόνωση του σχολείου από την πραγματική ζωή.
- Υιοθετεί το διάλογο ανάμεσα σε διαφορετικές μορφές γνώσης (επιστημονικής, εμπειρικής, βιωματικής, παραδοσιακής), τη σύγκλιση της θεωρίας με την πράξη, την κριτική σκέψη και δράση, το άνοιγμα του σχολείου στη ζωή.
- Προτεραιότητα σε σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις όπως είναι η ενεργός συμμετοχή στη μαθησιακή διαδικασία, η διεπιστημονική και συστημική προσέγγιση των θεμάτων, η μάθηση μέσω ανακάλυψης και προσωπικής εμπειρίας, η μελέτη θεμάτων από το άμεσο περιβάλλον καθώς και ιδέες για τη χρήση της φύσης και του συνολικού περιβάλλοντος, ως πηγών και χώρων μάθησης, η εστίαση στην επίλυση προβλημάτων και τη λήψη αποφάσεων.

Η Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία (2)

- Οι διδακτικές επιλογές της ενισχύουν τη βιωματική μάθηση και αξιοποιούν την προϋπάρχουσα γνώση και την εμπειρία των εκπαιδευομένων, καλλιεργούν την ατομική πρωτοβουλία, τη χειραφέτηση, τον αυτοκαθορισμό και την αυτονομία στη σκέψη και τη δράση, αναπτύσσουν την κοινωνική αλληλεπίδραση, τη συλλογικότητα και τη συναπόφαση, εγείρουν το ενδιαφέρον των εκπαιδευομένων, (κίνητρο βασικό για τη μάθηση), δημιουργούν συνθήκες μάθησης και έρευνας στο σχολείο και σε άλλα μαθησιακά περιβάλλοντα, καθώς και σε περιβάλλοντα έξω από το σχολείο, ανοίγοντας έτσι το σχολείο στην τοπική κοινωνία.

Η Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία (3)

- Οι καινοτόμες παιδαγωγικές μέθοδοι της ΕΠΑ, που θέτουν πλαίσια ελευθερίας και χειραφέτησης αντί για πλαίσια ελέγχου και χειραγώγησης, αποτελούν παιδαγωγική πρόκληση για τη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα και λειτουργούν ως πυρήνες ανανέωσης του εκπαιδευτικού συστήματος και γενικότερα, εισάγουν μια διαφορετική προσέγγιση στην ίδια την Εκπαίδευση.
- Με τον τρόπο αυτό, η ΕΠΑ έρχεται να απαντήσει τόσο ως προβληματισμός όσο και ως πρακτική σε τρεις αλληλοσυνδεόμενες καταστάσεις κρίσης: α) της υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος, β) της απομάκρυνσης των ανθρώπων μεταξύ τους και γ) των κοινωνιών από το πλαίσιο της ζωής τους και της ανεπάρκειας των παραδοσιακών παιδαγωγικών πρακτικών μάθησης, να συνδέσουν την εκπαίδευση και το σχολείο με τα ουσιαστικά προβλήματα της σύγχρονης πραγματικότητας και το ιδανικό ενός αυτόνομου και ενεργού πολίτη.
- Η ΕΠΑ δομείται και εξελίσσεται ως παιδαγωγική πρόταση, ανταποκρινόμενη σε αιτήματα και προσδοκίες ατόμων και κοινωνικών ομάδων για ριζικές αλλαγές στον οικολογικό, στον κοινωνικό και στον εκπαιδευτικό χώρο. Και οι τρεις αυτοί χώροι αποτελούν διαστάσεις της σύγχρονης πραγματικότητας, η οποία προκαλεί και συντηρεί το περιβαλλοντικό πρόβλημα, και ως εκ τούτου, συνιστούν βασικά πεδία δράσης για την επίτευξη της αειφορίας.

Κοινωνική και ηθική διάσταση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

- Ένα βασικό στοιχείο που διαφοροποιεί την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση από την τυπική εκπαίδευση, η οποία παρέχεται στα σχολεία, είναι η συμμετοχή της στα περιβαλλοντικά ζητήματα και η προσπάθεια να αντιμετωπίσει και αν είναι δυνατό να επιλύσει κάποια από αυτά, κυρίως σε τοπικό επίπεδο. Είναι αυτονόητο ότι κατά τη διάρκεια της προσέγγισης παρόμοιων ζητημάτων, προκύπτουν ερωτήματα ηθικής τάξης, που εμπλέκουν τις τοπικές κοινωνίες, τους δημόσιους φορείς, την τοπική αυτοδιοίκηση ακόμα και το κράτος, π.χ. στο τρόπο διαχείρισης κάποιου φυσικού πόρου κτλ.
- Δεν μπορεί να υπάρξει σφαιρική προσέγγιση και αντιμετώπιση των οικολογικών προ-βλημάτων χωρίς να προκαλέσει κανείς τη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία αυτή. Η συμμετοχή των πολιτών σημαίνει αλλαγή της κυρίαρχης νοοτροπίας που οδηγεί στην αδιαφορία για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που έ-χουν οι διάφορες ενέργειες των ανθρώπων.

Σκοποί της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

- Να παράσχει γνώση και να εγείρει το ενδιαφέρον για τις αλληλεξαρτήσεις που υπάρχουν στις αστικές και αγροτικές περιοχές στο οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και οικολογικό πεδίο
- Να προσφέρει σε καθέναν την ευκαιρία της απόκτησης γνώσεων, δεξιοτήτων, αξιών και στάσεων που προϋποθέτουν τον «εξοπλισμό» του, έτσι ώστε να συμβάλει στην προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος
- Να διαμορφώσει πρότυπα συμπεριφοράς σε άτομα, σε ομάδες ατόμων και στην κοινωνία ως σύνολο, τέτοια που να συμβαδίζουν με την ύπαρξη ενός περιβάλλοντος, βιώσιμου και αντάξιου του πολιτισμού του ανθρώπινου γένους

Στόχοι της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

- Γνώση: να βοηθήσει τα άτομα ή ομάδες ατόμων να αποκτήσουν ένα σύνολο γνώσεων απαραίτητων για την κατανόηση του περιβάλλοντος των προβλημάτων που υπάρχουν και το ρόλο του ανθρώπινου παράγοντα
- Στάση: να βοηθήσει τα άτομα και ομάδες ατόμων να διαμορφώσουν αξίες και αισθήματα μέριμνας για το περιβάλλον καθώς και διάθεση για ενεργή συμμετοχή τόσο για την προστασία, όσο και για τη βελτίωση του περιβάλλοντος
- Ενημέρωση: να βοηθήσει στην πληροφόρηση και την ευαισθητοποίηση των ατόμων και ομάδων ατόμων για τα ζητήματα που αφορούν το περιβάλλον
- Δεξιότητες: να βοηθήσει τα άτομα ή ομάδες ατόμων να αποκτήσουν τις αναγκαίες δεξιότητες που συμβάλλουν στην επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων
- Ικανότητα αξιολόγησης: να βοηθήσει τα άτομα ή ομάδες ατόμων να αποκτήσουν τη δυνατότητα αξιολόγησης των περιβαλλοντικών μέτρων και των προγραμμάτων της εκπαίδευσης που έχουν σχέση με την οικολογική, την πολιτική, την αισθητική, την κοινωνική και την εκπαιδευτική τους διάσταση
- Συμμετοχή: Να βοηθήσουν τα άτομα και τις κοινωνικές ομάδες να συνειδητοποιήσουν με υπευθυνότητα την επείγουσα κατάσταση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, έτσι ώστε να διασφαλιστούν οι κατάλληλες δράσεις για την επίλυσή τους

Ο ρόλος της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

- Η διαμόρφωση πολιτών με οικολογική παιδεία και οικολογική συνείδηση, που δεν είναι μόνο συνείδηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων αλλά και συνείδηση κοινωνική, οικονομική, πολιτική, όπως επίσης και συνείδηση του γεγονότος ότι η λύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων θα προέλθει από συλλογικές δράσεις που θα στοχεύουν στις θεμελιώδεις αιτίες - κοινωνικές και οικονομικές - της υποβάθμισης του περιβάλλοντος.
- Η διαμόρφωση πολιτών με ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία και διαφορετικές στάσεις και συμπεριφορές προς το περιβάλλον. Μια «εκπαίδευση στις ευθύνες» που δεν οδηγεί στην «ενοχοποίηση» του πολίτη κάτω από το βάρος της ευθύνης και ως εκ τούτου στην παθητικότητα και την αίσθηση αδυναμίας απέναντι στις δομές λήψης αποφάσεων και διαχείρισης της κοινωνίας αλλά στη συνειδητή ανάληψη των ευθυνών του και τη δράση.

Διδακτικές πρακτικές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

- Ο σχεδιασμός και η διαμόρφωση μιας ανοιχτής διαδικασίας μάθησης απ' όλους τους συμμετέχοντες σ' αυτή
- Η βιωματικότητα
- Η συμμετοχικότητα
- Η συνεργατικότητα
- Η πρωτοβουλία
- Η αυτενέργεια
- Η καλλιέργεια συνθηκών που προωθούν τη δημιουργική αμφισβήτηση, την ελεύθερη διατύπωση της διαφορετικής άποψης και την ανάπτυξη κριτικής σκέψης

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Μια καινοτομία στα θεμέλια του παραδοσιακού σχολείου

- Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση προτείνεται ως ένα πεδίο καινοτομικό, ως πεδίο αντιλήψεων που εν δυνάμει θα λειτουργήσει καταλυτικά σε ριζοσπαστικές πολιτισμικές αλλαγές, οι οποίες θα αναδιαρθρώσουν τις ίδιες τις οργανωτικές δομές της σύγχρονης κουλτούρας που κυοφόρησε την οικολογική κρίση. Η Π.Ε. υιοθετεί τη συστημική σκέψη, τη διεπιστημονική λογική, την πολυεπιστημονική σύνδεση και την ερμηνευτική κριτική προσέγγιση ως θεματικά στοιχεία και μεθοδολογικές πρακτικές.

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Μια καινοτομία στα θεμέλια του παραδοσιακού σχολείου (2)

- Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση καλλιεργεί τη δυνατότητα να αξιολογούν οι μαθητές το υπό συζήτηση θέμα στην προοπτική της βιώσιμης ανάπτυξης και αποφεύγει τις προκατασκευασμένες απαντήσεις ή κάποιους ηθικούς κώδικες. Εδώ βρίσκεται η κομβική διαφορά μεταξύ επιβολής κάποιας ιδεολογίας και συνειδητοποίησης πάνω σε διαφορετικές ιδεολογίες. Σαφώς και πρέπει να αναπτύσσεται η περιβαλλοντική ηθική, αλλά αυτή πρέπει να προκύπτει ως προϊόν συζήτησης, ελεύθερης συμμετοχής και ως ικανότητα γνώσης και αξιολόγησης των προβλημάτων από άτομα που διαθέτουν κριτική σκέψη.

Σύνδεση του διδακτικού αντικειμένου με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Ως προς τη διδακτική προσέγγιση το διδακτικό υλικό πρέπει:

- Να επιτρέπει την υιοθέτηση από τον εκπαιδευτικό διαφορετικών μοντέλων μάθησης (εποικοδομητικό, κατευθυνόμενης ανακάλυψης κτλ), ανάλογα με το θέμα και τα δεδομένα της τάξης
- Να δίνει τη δυνατότητα συσχέτισμού των γνώσεων που παρέχει:
  - α. Με τις καθημερινές εμπειρίες και ανάγκες του μαθητή
  - β. Με άλλες γνώσεις από τον ίδιο ή διαφορετικά επιστημονικά αντικείμενα
- Να αναδεικνύει τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα μαθήματα και τις επιστήμες.
- Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η δυνατότητα διεπιστημονικής εξέτασης των διαφόρων θεμάτων.
- Να πείθει το μαθητή για την αναγκαιότητα και τη χρησιμότητα των γνώσεων που παρέχει.

Η διαθεματική προσέγγιση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

- Οι διδακτικές προσεγγίσεις γίνονται βιωματικά και ερευνητικά, αφού οι μαθητές, με τη βοήθεια των πληροφοριακών πηγών και μέσων, μπορούν συνεργατικά να κατακτήσουν τις γνωστικές δομές.
- Πέρα όμως από την εποπτική αντίληψη και βίωση των θεμάτων που αναλύονται στις ομάδες εργασίας των μαθητών, απαραίτητη είναι και η διεπιστημονική κριτική θεώρηση όλων των διαστάσεων του θέματος που εξετάζεται.
- Συνεπώς, η διδασκαλία χρειάζεται να οργανώνεται εποπτικά, διαλογικά, διαλεκτικά και ομαδικά. Δηλαδή οι μαθητές να παρατηρούν, να εξηγούν, να συζητούν, να συστηματοποιούν τις εμπειρίες τους και να ανακοινώνουν τα συμπεράσματά τους.
- Όλα αυτά δείχνουν ότι η διδακτική πράξη, μπορεί ως εμπειρία, δράση, συμμετοχή, πράξη και διαλεκτική να διευκολύνει, μέσα από την ανάλυση, επεξεργασία και εποπτική παρουσίαση των διδακτικών της θεμάτων, δραστηριότητες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, συντελώντας στη διαμόρφωση οικολογικής αγωγής, συνείδησης και ευθύνης.

Νέοι ορίζοντες στην οικολογική συνειδητοποίηση με τη διαθεματική προσέγγιση

- Η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης που αποσκοπεί στην καλλιέργεια ενός γνήσιου ανθρωπισμού – με τη διαμόρφωση αξιών, στάσεων, την υπέρβαση των προκαταλήψεων, των στερεοτύπων και των διακρίσεων, την αποδοχή των διαφορών, την άμβλυνση των αντιπαλοτήτων, την ανάλυση και συζήτηση μεγάλων σύγχρονων προβλημάτων – είναι δυνατό να συνδέεται με τις αξίες και την υπαρξιακή στάση που προκύπτει από τις σύγχρονες τάσεις στην Εκπαίδευση.
- Σημαντικό σημείο, είναι να αναδειχθούν οι έννοιες, οι οποίες είναι ουσιώδεις και βασικές στο μαθησιακό πεδίο και συγχρόνως ουσιαστικές για τα περιβαλλοντικά θέματα. Μ' αυτόν τον τρόπο, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση θα μπορούσε (με συστηματική έρευνα και μετασχηματιστική εργασία) να γίνει ο κοινός παρονομαστής όλων των κλάδων και να λειτουργεί ως άξονας σύγκλισης των διαφορετικών μαθημάτων.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

- Ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να αναζητά αφορμές για ενεργητική συμμετοχή των παιδιών σε κοινωνικά γεγονότα ή εκδηλώσεις, στις οποίες αποκαλύπτεται και η έμπρακτη εκδήλωση της αγάπης και αλληλεγγύης στο συνάνθρωπο. Τούτο σημαίνει ότι η διδασκαλία πρέπει να σημαίνει βίωση και πράξη, που θα στηρίζεται στα βιώματα των παιδιών και στην ενεργητική τους συμμετοχή, γεγονός που θα ευνοήσει και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.
- Σημαντικό σημείο είναι να αναδειχθούν οι έννοιες, οι οποίες είναι ουσιώδεις και βασικές στο μαθησιακό πεδίο και συγχρόνως ουσιαστικές για τα περιβαλλοντικά θέματα. Μ' αυτόν τον τρόπο, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση θα μπορούσε (με συστηματική έρευνα και μετασχηματιστική εργασία) να γίνει ο κοινός παρονομαστής όλων των κλάδων και να λειτουργεί ως άξονας σύγκλισης των διαφορετικών μαθημάτων.

Προτάσεις για «πρασίνισμα» της σχολικής πρακτικής

Η γνωστική περιοχή της σχολικής καθημερινότητας μπορεί να αποτελέσει:

- Χώρο κοινωνικού προβληματισμού (οικολογική κρίση – κοινωνικές αξίες - ανθρώπινες σχέσεις)
- Χώρο υπαρξιακής αναζήτησης (ποιοι είμαστε, πού, πώς και γιατί πορευόμαστε) και
- Χώρο μελέτης εκπαιδευτικών ζητημάτων, με διαλεκτικές, εποπτικές και βιωματικές κυρίως μεθόδους εργασίας, οι οποίες ευνοούν και τη σχεδίαση, οργάνωση, ανάπτυξη και εφαρμογή δραστηριοτήτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Προτάσεις για «πρασίνισμα» της σχολικής πρακτικής (2)

- Ο χαρακτήρας της Εκπαίδευσης που παρέχεται στο ελληνικό σχολείο πρέπει να χαρακτηρίζεται από την ελεύθερη βούληση του μαθητή και την προβολή μιας κοινωνίας, που θα έχει δομηθεί στη βάση υψηλών ιδανικών, αξιών και αρχών.
- Αυτή η εικόνα της Εκπαίδευσης καθιστά τη διδακτική πρακτική επιδεκτική στη συνεργασία με άλλα ζητήματα, αφού ως ζήτημα πολιτισμού δεν αγνοεί το περιβάλλον, ως ζήτημα ηθικής προβάλλει την προσωπική ευθύνη και ως ζήτημα κοινωνικού περιεχομένου προτείνει αγαθές κοινωνικές σχέσεις.

Οργάνωση της διδακτικής πράξης στη βάση Σχεδίων Εργασίας

- Το προτεινόμενο μοντέλο διδακτικής πράξης εξελίσσεται μέσα από διαδικασίες συμμετοχής, συλλογικής προσπάθειας, και συνεργασίας, που διέπονται από τις αρχές και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
- διεπιστημονική προσέγγιση
- άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία
- ανάπτυξη κριτικής σκέψης
- ομαδική εργασία
- δημιουργική σύνθεση
- βιωματική προσέγγιση
- συμμετοχική ενεργοποίηση
- Έτσι προωθούνται οι γνωστικοί και αξιακοί στόχοι αλλά και η μετάβαση από τη θεωρία στην πράξη, που είναι και το ζητούμενο.

Γλωσσάρι όρων

- Αξιολόγηση
- Δραστηριότητες
- Δημιουργικότητα
- Ερωτηματολόγιο
- Μελέτη πεδίου
- Οικολογικοποίηση
- Οικολογικοποιημένη σκέψη
- Project
- Παιχνίδι
- Συμμετοχή
- Συζήτηση
- Συν-απόφαση
- Συστημική προσέγγιση
- Συλλογή δεδομένων
- Ταξινόμηση

Πλεονεκτήματα της μεθόδου project στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

- Εκπαιδεύει τους μαθητές να σκέφτονται κριτικά, να κατανοούν, να αποσαφηνίζουν και να επιλύουν προβλήματα
- Τους ενθαρρύνει να είναι πρακτικοί, τους καλλιεργεί τη δημιουργικότητα και συμβάλλει στο να είναι επικοινωνιακοί
- Το πλαίσιο των project, επιδρά στους μαθητές με τέτοιο τρόπο ώστε να εκλαμβάνουν την εργασία ως σημαντική εμπειρία
- Οι διδάσκοντες μετατρέπονται σε σύμβουλοι και οι μαθητές γίνονται περισσότερο υπεύθυνοι
- Η γνώση των μαθητών, από την ατομική παρατήρηση και την αφηρημένη σκέψη, περνά περισσότερο στην εμπειρία και στον πειραματισμό
- Τα project ετοιμάζουν τους μαθητές για εργασίες υψηλότερων απαιτήσεων